

KÜLFÖLDI IRODALOM

LOUIS ARTUS: L'HÉRÉSIE DU BONHEUR (*Plon, 1939.*) „A szerző csak hosszú tétovázás után határozta el magát, hogy foglalkozzék egy olyan témával, melynek kettős oldala éveken keresztül nyugtalanította gondolatvilágát. Bensejében elvek küzdöttek, melyekhez szilárdan ragaszkodik, annyi sok fájdalmas látvány által felébresztett mély szájalommal. A válásról van szó, melyet lelkiismeretbeli kötelessége elítél; de távol minden szigortól, melytől idegenkedik, számos megható ellenérv helyezkedett szembe következtetéseivel...”

Louis Artus, aki a Baumann-Mauriac-Bernanos nemzedékét követő katolikus regényírók egyik legegységibb hangú reprezentánsa, új könyvének előszavában ezekkel a szavakkal vázolja a felvetett problémát és megoldását. Ez a kettős állásfoglalás a válással szemben: a keresztény moralista belső meggyőződéséből fakadó ítélete és az emberi szenvedések láttára elérzékenyülő költő szájalma, magasan Bourget hasonló tárgyú regénye, a *Válás* fölé emeli a *Boldogság eretnokségét*.

Egy ruen-i fiatal mérnök félig érzi a vonzalmából, félig üzleti érdekből a vetélytárs textilgyár tulajdonosának elkényeztetett lányát veszi el, ahelyett, hogy őszinte érzelmeire hallgatva egykori társának árváját tenné boldoggá. Házassága, az első évek mámore után, megnemértés, boldogtalanság és szomorúság kútforrása lesz, de a férfi tehetetlen megadással viseli sorsát mindaddig, amíg a véletlen össze nem hozza egykori szerelmével, Marie Moriceau-val, aki bigott nagynénjével él egy Rouen melletti faluban. A régi szerelem emléke feltámad bennük, s amikor egy önfeledt pillanat következményeitől való félelmében Marie megmérgezi magát, hogy erőszakal vessen véget a megoldhatatlan helyzetnek, a mérnök megmenti az életnek és elhatározza, hogy feleségétől elválva, elveszi szerelmét. A polgári bíróság kimondja a válást és az elsőfokú egyházi hatóság is érvényteleníti a házasságot, mert a férj bebizonyítja, hogy Arlette, a felesége rögtön az esküvő után kikényszerítette tőle a beleegyezést, hogy nem lesz gyermekük, de a másodfokú hatóság — az aszszony megváltoztatott vallomása alapján — nem bontja fel házasságukat. A háború előestéjén a mérnök elveszi Marie-t, de bármennyire is szeretik egymást, az a tudat, hogy Isten előtt házasságuk érvénytelen, megmérgezi boldogságukat. Évekig még reménykednek Rómában, a legfelsőbb egyházi törvényszék talán megsemmisíti az első, egyedül érvényes házasságot, de ez a reményük is szétfoszlik. Visszafelé nincs út: Arlette — aki a vallás törvényeivel sohasem törődött — másodszer is férjhezment, elszakadni egymástól nincs erejük, csak tehetetlenül vergődnek, megmérgezve egymás boldogságát.

Artus könyve a moralista-regények közé tartozik; ez a „műfaj” a tizenhetedik századtól kezdve centrális helyet foglal el a francia regény fejlődés-történetében, s el lehet mondani, hogy a *Princesse de Clèves*-től kezdve minden jelentős regény magva morális probléma, bármilyen legyen is a technikai megoldása. A franciát lelkialkatánál fogva érdeklik a morális kérdések, s közöttük talán elsősorban a házasság problémája; gondoljunk csak Madame de La Fayette fentebb említett regényére, Balzac *Le lys de la vallée*-jára, a *Madame Bovary*-ra vagy az újabbak között Bourget, Radiguet, Char-donne, Jules Romains, Mauriac könyveire. A *Hérésie du bonheur*-nek az ad megkülönböztető árnyalatot a hasonló témájú regényektől, hogy Louis Artus-ban érdekesen kiegyensúlyozódik a katolikus mo-

ralista, aki kérlelhetetlen tekintetével követi hőseinek életét, és a többi nyomorúságok láttára meghatódó ember, aki — mert költő is — fokozott érzékenységgel éli át mások sorsát is.

J. B.

EMILE BAUMANN: L'EXCOMMUNIÉ. (*Grasset, 1939.*) Nem lehet a véletlenel vagy a divattal magyarázni azt a jelenséget, hogy a mai francia regényírók különös érdeklődéssel fordulnak a pap felé. Érdekesebb regényalakot nehéz lenne találni annál, akinek kettős (emberi és természetfeletti) egyénisége, éppen e kettősség következtében, állandó harcok színtere. S hogy mennyire gazdag ez a témakör, azt legjobban akkor látjuk, ha csak hozzávetőlegesen is egymásmellé állítjuk az utolsó évtized regényeinek paphőseit: Bernanos falusi káplánját, akit állandóan az ördög kísért, hogy eltérítse a szentség felé haladó útjától (*Sous le soleil de Satan*); az *Imposture* történetét, aki elvesztette hitét és észrevétlenül halad a belső felbomlás felé; ugyanebben a regényben az öreg párizsi segédlelkész, akiről senkisé sem jéti, hogy milyen gazdag lelki életet él; a *Journal d'un curé de campagne* névtelen plébánosát, aki beteg, félreértve, önmagával is küszködve őrzi a rábizott nyáját. De nem Bernanos az egyetlen papokkal foglalkozó regényíró. Gondoljunk csak Mauriac *Anges noirs*-jára, Jules Romains *Mission à Rome* című kötetére a nagy regényciklusból, s végül Baumann kiközösített papjára, az *Excommunié* szerencsétlen hősére.

Baumann könyve inkább nagyobb elbeszélésnek nevezhető. mint regénynek. Az író első személyben meséli el, hogy provánszi tartózkodása közben a véletlen összehozta egy ijesztő külsejű, szegényesen öltözött és elcsigázott öreg emberrel, akiről a történet folyamán különös dolgok derülnek ki. Elie Radec — ez az öreg neve — a falu szélén él egy viskóban, teljesen egyedül, még a tüzeléshez szükséges fát is maga szedi össze a háza mellett fekvő erdőben. Az író megtudja a falubeliektől, hogy Radec hitehagyott pap, aki évek óta köztöttük él, de senkivel sem érintkezik. Felkeresi, először rideg fogadtatásra talál, a kiközösített pap mindenkiiben eilenséget, kémet gyanít, — majd lassankint megnyitja szívét és elmeséli szomorú életét a szemináriumi évektől kezdve a hitetlenségig. Most itt él élőhalottként: visszatérni nem akar az Egyházba, s még az egyszerű emberek között sem találta meg nyugalmaát, mert ók is kiközösítik maguk közül, mintha pestises lenne. Az író megkísérli a lehetetlent, de minden érv, minden kérés hiábavaló marad, Elie Radec-et csak a csoda mentheti meg. De Isten csak azokkal tesz csodát, akik hisznek benne, s a kiközösített pap is megbánás nélkül hal meg egy téli hajnalon.

Komor, szinte vígasztalan könyv Baumann regénye. S még a derús provánszi táj sem enyhíti a nyomasztó hangulatot: Elie Radec faluja fölött az ég mindig felhős, a hegyekből jövő szél behatol a kiközösített pap viskójába és még a rözseadta melegtől is megfosztja a nyomorultat.

J. B.

GEORGES BERNANOS: SCANDALE DE LA VÉRITÉ. (*N. R. F. 1939.*) Lehetetlen lenne meghatározni Bernanos új könyvének műfaját: hangneme a pamfletére emlékeztet, de a gúny, harag, elkeseredés mögött egy önkéntes számkivetésben élő író mély csalódása és szomorúsága csaknem lírai színezetet ad mindannak, amit Braziliából üzen az őszinte szóra váró franciáknak. A royalista és kato-

likus Bernanos kímélet nélkül csapdos jobbra és balra, rámutat a demokrácia ön- és népáltatására, de a legnagyobb ütések az *Action française-re*, *Maurras-ra* és általában a politikai jobboldalra méri. Maurras kereszténynek tartja magát, de nem tud Krisztusban hinni, a királyságot akarja visszaállítani s közben a diktatúrával kacérkodik, félrevezeti a fiatalságot, mert a lemondást magasztalja s ugyanakkor féktelen ambícióval keresi a földi dicsőséget, amint azt legutóbbi akadémiai megválasztása is bizonyítja.

Nem véletlen, hogy az *Igazság botrányá*-ban az író többször hivatkozik Péguyre. Ugyanaz az eszmény hevíti ezt a két francia író: küzdeni az igazságért, félretéve minden érdeket, barátságot, elővigyázatosságot; nem törődve azzal, ha következetlenséggel és hűtlenséggel vádolják őket vaksi ellenségeik, mert az igazságért való küzdelemben elkerülhetetlen, hogy ne legyenek hűtlenek azokhoz, akik hűtlenek lettek az igazsághoz. Az éles, gúnyos hang, mely minden átmenet nélkül líraivá válik, az egyéni és nemzeti sorskérdések intuitív meglátása, az elmúlt francia dicsőség víziószerű megjelenítése Péguy-nél épűgy megtalálható, mint Bernanosnál.

J. B.

A Hazai Fésűsfonó és Szövőgyár r. t. az 1938. üzletévet az előhozatal tekintetbevétele nélkül P 211.284.45 tiszta nyereséggel zárta. — A június 14-én megtartott igazgatósági ülés elhatározta, hogy a f. é. június 30-ra egybehívott XVII. rendes közgyűlésnek, mint az elmúlt évben is, 5% osztalék, illetve részvényenként P 0.80 kifizetését fogja javasolni.

Ugyancsak elhatározta az igazgatóság, hogy megboldogult nagynevű elnökének emlékére egy, a tisztviselők és munkások jólétét szolgáló „Dr. Teleszky János alap”-ot fog létesíteni.